

EKONOMIE

Ekonomie je **vědní disciplína zkoumající nejobecnější souvislosti ekonomického života společnosti**. Zkoumá, jak lidé rozhodují o využívání vzácných výrobních zdrojů neboli výrobních faktorů s alternativním použitím k výrobě různých statků a služeb. Zkoumá také rozdělování výrobních komodit ve společnosti.

- Ekonomie je **věda společenská** (zkoumá lidi a rozhodování) a **není to věda exaktní**
- Účelem ekonomie je produkovat bohatství – *v podstatě je to věda o pokroku* – společnost se snaží stát bohatší (axiom/postulát – základní předpoklad všech je stát se bohatší)
- Snaha je **maximalizovat užitek** – každý jedinec se o toto snaží – existuje i chtění člověka; každý člověk chce být bohatý, ale zároveň každý člověk má i vlastní touhy
- V ekonomii vždy jde o balancování, zvažování – máme **omezené vstupy** s kterými musíme balancovat a rozhodovat se (peníze nejsou neomezené, čas není neomezený...)
- Pojem **TRADE-OFF** (původně z evoluční biologie, každý tvor zvažuje něco za něco; kytky vyraší už na jaře, není konkurence... slon je velký, ale hodně toho sežere) – tento pojem prostupuje úplně vším, vyměňujeme něco za něco – je to pojem použitelný v jakékoliv životní situaci, ať už v ekonomii, politice, nebo v běžném životě
- Ekonomie je nejenom věda společenská, ale především věda politická; k maximalizaci užitku vedou různé věci – **často spojení s politickým rozhodováním** (hlavně makroekonomie)

EKONOMIKA

Ekonomika (hospodářství) je shrnutí hospodaření určitého subjektu, například státu, organizace nebo jednotlivce. Věda, která zkoumá finanční chování subjektů, jež se ekonomicky projevují, se nazývá ekonomie. Ekonomické i politické zprávy, nejnovější události, novinky ze světa byznysu, financí, burzovních zpráv a kurzů měn.

- **Samotné hospodářství státu nebo jednotlivců** – to, jak se to v reálu děje
- Využívá poznatků ekonomie
- Pojem ekonomika může mít tyto významy:
  - o **hospodářství**: nadnárodní, národní či podnikové
  - o **hospodaření**: ekonomické činnosti, jako je plánování, organizace, výroba, prodej či investování – jedná se o proces
  - o **hospodárnost**: jedná se o vlastnost – využití dostupných prostředků ekonomickými subjekty tak, aby bylo dosaženo minimálních nákladů a zároveň maximálního možného zisku
- **EKONOMIKA SE DĚLÍ NA SEKTORY**: ukazují rozvinutost zemí – většina rozvinutějších zemí má hlavní terciální sektor, zatímco rozvojové země budou spíše primární možná sekundární sektor
  - o PRIMÁRNÍ SEKTOR – těžba, zemědělství
  - o SEKUNDÁRNÍ SEKTOR – výroba, zpracovatelský sektor
  - o Terciální SEKTOR – služby pro výrobu i obyvatelstvo (obchod, doprava, cestovní ruch, zdravotnictví, školství, peněžnictví)
  - o KVARTÉRNÍ SEKTOR - tzv. znalostní sektor – věda a výzkum (informace – design, IT, herní průmysl, zábavní sektor)

EKONOMIKA SYSTÉMY:

- Jedná se o rozdělení ekonomiky na to, podle toho, jak odpovídají na jednotlivé ekonomické otázky:
- **ZVYKOVÁ EKONOMIKA (NECENTRÁLNÍ)**; to bylo nejdřív – nebyl stát (chlapii chodili na lov a ženy to zpracovali) – gender roles a tradice hrají hodně velkou roli, typické pro nízkou úroveň ekonomiky
- **PŘÍKAZOVÁ/ DIREKTIVNÍ EKONOMIKA (ŘÍZENÁ EKONOMIKA)**; na otázky odpovídá **státní plán** – stát vymyslí, jak pro určité období jednat (např. pětiletky – kolik, čeho, kam dát peníze atd.), typické hodně pro komunistické režimy. RVHP – rada vzájemné hospodářské pomoci (státy sovětského svazu)
- **TRŽNÍ EKONOMIKA**; volná ruka trhu odpovídá na otázky, dle jeho zastánců to vede ke spokojení všech – i v těchto systémech hodně rozhodují tradice. V dnešní době hodně populární model, ale často se jedná o model spíše **smíšený** (název, který se často pro tento systém také volí)
- V čisté podobě žádný tento systém neexistuje

DRUHY EKONOMIE

- **MIKROEKONOMIE**; zkoumá domácnosti a podniky, anebo jedno odvětví (jak jdou tedka na odbyt tužky), jak se mají konkrétní podniky...
- **MAKROEKONOMIE**; zkoumáme celou ekonomii a hledáme principy, pracujeme na úrovni států... hodně o politice

EKONOMIE TEORIE:

Podle přístupu k ekonomickým problémům rozlišujeme dva základní směry ekonomické teorie:

- **Pozitivní ekonomie**: Analyzuje fakta a snaží se objevovat zákonitosti fungování ekonomického systému a konstruovat obecné ekonomické modely a teorie vysvětlující jevy a mechanismy. Na rozdíl od normativní ekonomie se omezuje pouze na objektivní analýzu a nepřijímá žádné hodnotící závěry. Odpovídá na otázku Jak to je.
- **Normativní ekonomie**: Odpovídá na otázku, jaký ekonomický život měl být – zabývá se stavem ekonomiky, hodnotí její efektivitu a pozornost věnuje i sociálním a etickým otázkám spojených s fungováním. Normativní ekonomie navrhuje zlepšení k chodu celé ekonomiky, a proto řeší např. otázky, zda a jak má stát regulovat ceny monopolních subjektů či výši nájemného.

Z hlediska zkoumání ekonomického chování a rozhodování jednotlivců, domácností, firem (podniků) či státu se ekonomie dělí na mikroekonomii a makroekonomii.

- **Mikroekonomie**: zabývá se ekonomickým chováním jednotlivých subjektů, tedy jednotlivců, domácností, firem a státu; zkoumá např. relativní ceny statků a výrobních faktorů, vliv daní na podnik apod. (např. ceny tužek v nějakém období atd.)
- **Makroekonomie**: zkoumá ekonomiku jako celek, k čemuž používá tzv. ekonomické agregáty. Zkoumá např. HDP, hospodářský růst, cenovou hladinu, inflaci, apod.

Nadále aktuální je obor politická ekonomie, který se zaměřuje na komplexní zkoumání sociologických, politických a ekonomických jevů ve společnosti.

EKONOMICKÁ VĚDA

- Věda společenská, **kteřá se mění a vyvíjí** – paradigma se mění, školy vznikají či zanikají
- To, co jsme teď brali je **ekonomie hlavního proudu** – lidé z hlavního proudu se většinou dělí se do těchto dvou proudů/škol (spíše z pohledu makroekonomického):

KEYNESIÁNSKÁ

- Základním hybatelem hospodářství, resp. Lékem na krizi je správná fiskální politika
- Řízené tržní hospodářství
- Ekonomika musí být trochu regulovaná – stát do ní vstupuje a snaží se udávat nějaká pravidla
- **NEW DEAL** – ekonomika za velké hospodářské krize, stát dělal zakázky lidem, aby se tato ekonomika udržela – silnější stát; redistribuce důchodů, investice do veřejné sféry, takovéto zakázky dělal i Hitler
- **Stát si neumí poradit s krizí** – je třeba zasáhnout, když domácnosti chudnou a podniky nemají peníze – tak logicky musí zasáhnout stát (může zasáhnout přes poptávku – dát lidem práci, nechat vyrobit toto a tamto)

NEOLIBERÁLNÍ

- Stát má zasahovat do ekonomie co nejméně – **Laissez fairel** – nechat plynout; podniky a lidé se vždy nějak domluví (stát by měl nejméně danit, žádná velká ministerstva)
- Neviditelná ruka trhu bude regulovat věci sama – trh se kryplí regulací a pak to není tak efektivní
- Neoliberální proud často označuje Keynesiánství za komunistický proud
- Hodně **USA**; velice neoliberální, všechno musí být privatizované a soukromé – velká oslava volné ruky trhu (zdravotní pojištění je čistě věc, která je soukromá, skoro nic není státní), dále např. *Margaret Thatcher*
- **Soukromníci toto zajistí nejlíp** – jsou poháněni svým vlastním ziskem

3. ZÁKLADNÍ EKONOMICKÉ OTÁZKY

- **CO VYRÁBĚT?** Domácnosti mají poptávku, podniky mají nabídku a státy taky mohou vykazovat poptávku (váleky...)
- **JAK VYRÁBĚT?**
- **PRO KOHO VYRÁBĚT?**

EKONOMICKÝ ŽIVOT SPOLEČNOSTI

- Tři hlavní subjekty, s kterými operuje ekonomie; **domácnosti** (rodiny a jedinec – rozhodování běžných lidí, jednotlivců, konzumentů, je důležité podle toho, jak jednotky bydlí dohromady – proto domácnosti), **podniky** (firmy) a **stát**
- **STATEK**; je předmět vhodný k uspokojení potřeb anebo slouží k chtěné či užitečné činnosti, statkům jsou velice podobné služby
- Statky dělíme na **HMOTNÉ** (notebook) a **NEHMOTNÉ** (program, film...), dále na **VOLNÉ** (v přírodě věci – voda v potoce, tráva, vzduch – neomezené množství) a

VZÁCNÉ (produkty, investovali do toho práci a kapitál, balená mořská voda bude již vzácná)

- **VZÁCNÉ STATKY** – je jich omezené množství, omezené množství práce, omezené množství peněz, omezené množství materiálu (výrobní faktory jsou omezené)
- **OBECNÉ VÝROBNÍ FAKTORY**; **práce** (lidské zdroje...), **půda** (železná ruda ještě v zemi; místo, kde se to vyrábí...), **kapitál** (nejen peníze, ale i nakoupené zdroje, zařízení a suroviny – cokoliv co není práce a půda)

DOMÁCNOSTI:

- mají své potřeby (*Maslowova pyramida potřeb*) – domácnosti hledají cesty, jimiž své potřeby skrze statky či služby uspokojovat
- Kdysi mohli své potřeby uspokojovat skrze **statky volné** – napít se z potoka, či zabít králíka na maso
- Dneska tyto statky volné moc nejsou – dneska se většinou potřeby uspokojují skrze **služby a statky podniků** (zboží atd.)
- V ekonomii premisa, že jedinec touží překonávat subjektivně pociťovaný pocit nedostatku – manžel si chce koupit nové boty (je to nutná ekonomická potřeba, i když to třeba nepotřebuje nebo to není udržitelné)

PODNIKY:

- Výroba statků anebo služby – i oni musí počítat s omezeností zdrojů
- Jejich základní axiom je to, že chtějí zisk – každý podnik se rozhoduje v tom, jak udělat to, aby byl zisk větší, než investovaný kapitál – **SNAHA MAXIMÁLNÍHO DOSAŽENÍ ZISKU**

STÁT:

- Také dělá nějaký **TRADE-OFF** – chtějí zisk, tak dají vysoké daně, ale lidé nebudou spokojeni, i stát musí dělat něco za něco, aby fungoval dobře
- Stát reguluje trh, dává mantinely a zasahuje hodně do vztahu podniků a domácností – je to takový vrchol pyramid
- Vstupuje do hry také jako investor, nakupující či i producent (vyrábí statky prostřednictvím státních podniků)

NÁSTIN DĚJIN EKONOMICKÉHO MYŠLENÍ

- Každý stát v dnešní době usiluje o to, aby byla životní úroveň jeho obyvatel co nejvyšší – proto státy zasahují do chodu tržního systému, ovlivňují ho a regulují hospodářské uspořádání společnosti
- *Ekonomie má kořeny již v antice – kdysi se o oikos (dům) a nomos (normativ) staraly ženy – ženy vlastně byly první ekonomky, jelikož se staraly o rozpočet domu – muži se starali spíše o polis (město), méněno venkovní svět*
- Po antice se ekonomie dost vypařila – přece jenom křesťanství a peníze nejde moc dohromady (až na kalvinisty) – jidáš se staral o peníze (zradil Ježíše za 30 stříbrných)
- Až v 15. století Jan Kalvín změnil křesťanský pohled na peníze – bůh žehná lidem, když jsou bohatí (dnes to vidíme na anglosaské kultuře – v Americe toto dost zůstalo)
- Ekonomie se během času dost změnila a její paradigmaty každým stoletím vypadala jinak – **ekonomická teorie jako samotná věda se zrodila až s nástupem kapitalismu**

- Na přelomu 15.-16. století se prohloubil a urychlil rozpad starého feudálního řádu a byly položeny nové základy, které postupně vedly ke kapitalismu
- Důležité ekonomické teorie během dějin:

MERKANTILISMUS 16.-18. století

- Ekonomická teorie za doby rozvoje zámořských objevů a rozvoje absolutismu – Ludvík XIV. Ve francii povolal ministra financí **Jean-Baptistu Colberta** a řekl mu, aby vypracoval nějaký ekonomický plán – ten přišel s merkantilismem
- Merkantilismus se snaží o **aktivní zahraniční bilanci obchodu** – být v plusu, principy;
  - o VÝVOZ VÝROBKŮ A DOVOZ SUROVIN – prodání výrobků a dovoz surovin ke zpracování, zákaz vývozu surovin – toto by dneska nefungovalo
  - o PRŮZKUM ZDROJŮ, JEJICH EVIDENCE – prozkoumat, co mám a evidovat to – evidence lidí, surovin, území (časté války v tuto dobu, kvůli tomuto)
  - o OCHRANA HRANIC – evidence území
  - o SJEDNOCENÝ VNITŘNÍ TRH – jednotná měna, omezení cechů (ochranná sdružení – hlídaly ekonomiku ve městě, dělaly dohody o ceně), zrušení cla mezi městy
  - o Trochu *protekcionismus* – bránění vstupu zahraničí na domácí trh

FYZIOKRATISMUS

- Období vzniku klasické politické ekonomie, předcházela postupný úpadek merkantilismu – **velký podíl na tom měla díla myslitelů tzv. fyziokratické školy**
- Přišli s myšlenkou, že obchod sám o sobě nemůže zvětšit bohatství země, neboť v něm dochází pouze k výměně jedné formy hodnoty za jinou, ale stejně velkou
- Pokud země prodá zboží určité hodnoty za nějaké peníze, tak ale stále ztratí tu hodnotu toho zboží – **BOHATSTVÍ ZEMĚ SE OBCHODEM NEMĚNÍ**
- Průkopníci ekonomického liberalismu – hodně se zajímali o zemědělství, snažili se prosadit snižování daní a volnější hospodářství

KLASICKÁ POLITICKÁ EKONOMIE

- **Se zrodila v Anglii v 18. století** – prosadila se ale hlavně až ve století následujícím
- Její nástup souvisí hlavně s průmyslovou revolucí a politickými + sociálními změnami v tomto období
- Podle tohoto směru má i ekonomie své „přírodní zákony“, které jsou nezávislé na lidské vůli
- Stoupenci tohoto směru tedy podporují **hospodářský liberalismus** – nechat volnou ruku trhu být – v 70. letech 19. století navázala na tuto školu **NEOKLASICKÁ EKONOMIE** – která se hodně zaměřila na zkoumání principů chování mikroekonomických subjektů (domácnosti a firmy)
- PŘEDSTAVITELÉ: **Adam Smith, Thomas R. Malthus, David Ricardo, John Stuart Mill**

ADAM SMITH 1723-1790

- DÍLO: „**POJEDNÁNÍ O BOHATSTVÍ NÁRODŮ**“ – vydané 1776, formuloval zde myšlenky ekonomického liberalismu (základní kniha kapitalismu)

- Smith chápe národní bohatství zejména jako souhrn individuálních bohatství – lidé pracují pouze ve vlastním zájmu, proto zásahy státu do ekonomiky brzdí rozvoj
- Celé národní hospodářství chápe jako systém nabídky a poptávky, která se sama řídí a zajišťuje si rovnováhu – **tento mechanismus nazval jako neviditelnou ruku trhu**

THOMAS ROBERT MALTHUS

- Se proslavil především dílem „**ESEJ O PRINCIPU POPULACE**“ – v něm formuloval **teorii populačního zákona**; jeho názor je v podstatě to, že lidstvo je odsouzeno k chudobě
- Lidské bohatství sice může růst, ale přirozeně bude růst i populace, což znamená, že se to rozdělí mezi více lidí a stejně bude někdo chudý
- Populace může mít geometrickou posloupanost, ale hospodářství vždy jenom aritmetickou – není možné, aby prostě byli všichni bohatí

MARXISMUS

- Otec marxismu je **KARL MARX** (polovina 19. století) – „**KAPITÁL**“ oponuje darwinistické nabídce a poptávce – u Smitha je chtění přirozené, ale u Marxe ne
- Má odpor k soukromému vlastnictví – snaha o kumulaci kapitálu (toto je špatně)
- Historii rozděljuje velice materialisticky podle toho, kdo vlastnil „**výrobní prostředky**“ – 4 různé epochy:
  - o PRVOBYTNĚ POSPOLNÁ SPOLEČNOST
  - o OTROKÁŘSKÁ SPOLEČNOST
  - o FEUDÁLNÍ SPOLEČNOST
  - o KAPITALISTICKÁ SPOLEČNOST
  - o **KOMUNISTICKÁ SPOLEČNOST** – osvobození z tohoto cyklu
- Komunismus se snaží o odstranění tříd – výrobní prostředky budou darovány lidu
- **MARXOVA TEORIE TŘÍD** – rozdělení společnosti
  - o PRACUJÍCÍ TŘÍDA; má dvě další větve – rolnická a dělnická (společně je spojuje ruční práce), Bedřich Eangles má teorii o základním údělu lidstva a to je, aby člověk pracoval – když nepracujeme rukama, tak degenerujeme (byli jsme vyvoleni hmotnou, abychom pracovali), proletáři (bez majetní)
  - o PRACUJÍCÍ INTELIGENCE – nedá se jim moc věřit
  - o KAPITALISTICKÁ TŘÍDA – prostě zlo

KEYNESOVSKÁ EKONOMIE

- Zrodila se v polovině 30. let 20. století – do značné míry jako reakce na světovou hospodářskou krizi vyvolanou krachem New Yorkské burzy v roce 1929
- Myšlenkovým otcem tohoto směru je **JOHN MAYNARD KEYNES** (1883-1946) autor díla „**OBEČNÁ TEORIE ZAMĚSTNANOSTI, ÚROKU A PENĚŽ**“ z roku 1936
- Podle něho je tržní ekonomie úspěšná, ale v krizích poněkud nestabilní – kvůli nezaměstnanosti se snažil prosadit státní zakázky, nařízení minimální mzdy, prohibice alkoholu, pravidla o vyhození zaměstnance
- *Snažili se o dosažení plné zaměstnanosti*

MONETARISMUS

- Získal významné postavení v polovině 70. let 20. století
- Podobný ekonomickému liberalismu – tyto koncepce využíval hlavně prezident Ronald Reagan a britská předsedkyně Margaret Thatcherová
- **Monetarismus klade důraz na úlohu peněz a účinnost peněžní politiky v tržní ekonomice – odmítají zásahy do ekonomiky**
- Státní zásahy mají mít pevný rámec pro působení tržních sil

ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ POJMY

MAGICKÝ ČTYŘÚHELNÍK

- **Tento termín označuje základní makroekonomické ukazatele sloužící k hodnocení a ocenění výkonnosti národního hospodářství**
- Makroekonomických ukazatelů je celá řada, ale mezi ty nejvýznamnější patří;
  - o Tempo růstu národního hospodářství vyjádřené růstem **HDP**
  - o Stabilita cen vyjádřená mírou **inflace**
  - o Velikost nezaměstnanosti vyjádřenou **mírou nezaměstnanosti**
  - o Saldo obchodní bilance vyjádřené **rozdílem mezi dovozem a vývozem**
- Je těžké dosáhnout všeho – míra inflace třeba někdy roste, když roste klesá míra nezaměstnanosti – zachycuje *Phillipsova křivka*

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT (HDP)

- **Je celková peněžní hodnota toku statků a služeb vytvořená za určité období (z pravidla 1 rok) na určitém území**
- Je to výsledek činnosti ekonomických subjektů umístěných v dané zemi (např. v české republice) bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem
- Pro posouzení toho, jak se má dané hospodářství státu v čase slouží **tempo růstu HDP**, které vyjadřuje poměr HDP minulého roku s HDP rokem současného (*tedy procentuální přírůstek HDP za rok*)
- HDP neurčuje: kvalitu života v nějaké zemi, bohatost lidí v té zemi (musíme brát ohled na sociální nerovnosti)
- **POJEM:** potenciální HDP – když se shoduje se skutečným a je dokonce i vyšší, tak roste inflace a klesá nezaměstnanost
- **HDP většinou roste pokud roste zaměstnanost**
- Při rozlišování HDP je ale také dobré rozlišovat mezi **reálným HDP** (očistěné od inflace) a **nominální HDP** (je vyjádřeno v tržních cenách daného roku)
- K porovnávání jednotlivých států slouží **HDP na jednoho obyvatele**
- S termínem HDP také souvisí pojem **potencionální produkt**, což je maximální produkt, kterého je ekonomika schopna dosáhnout při plném využití zdrojů

HRUBÝ NÁRODNÍ PRODUKT (HNP)

- Zohledňuje vlastnictví a původ ekonomických zdrojů, **vyjadřuje hodnotu vyrobených statků a služeb za určité období ve vlastnictví občanů a firem určitého státu**

INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE (HDI – human development index)

- Moderní ukazatel hovořící o srovnání ekonomicko-sociálního rozvoje

- Zjednodušeně řečeno se řeší 3 hlavní věci: zdraví, vzdělání a příjem

INFLACE

- **Je růst cenové hladiny v čase – inflace významně přispívá k ekonomické nestabilitě, jelikož má řadu negativních důsledků** – snižuje kupní sílu peněz, znehodnocuje úspory a půjčky (věřitelé ztrácejí a získávají dlužníci), vede ke snížení poptávky apod.
- **Rostou ceny, ale počet bankovek zůstane stejný (ztrácí hodnotu)**
- Inflace může mít celou řadu příčin – **PENĚŽNÍ INFLACE** souvisí s nadměrnou emisí bankovek, **INFLACE TAŽENÁ NÁKLADY** vzniká zvyšováním nákladů na straně nabídky (na mzdy, technologie, suroviny) a **INFLACE TAŽENÁ POPTÁVKOU** vzniká z převahy poptávky nad nabídkou (výrobci si mohou dovolit zvyšovat ceny, jelikož např. není dostatečná konkurence a zákazníci jsou ochotni nakupovat zboží i za větší náklady)
- **MÍRA INFLACE** je vyjádřena procentuálním přírůstkem cenové hladiny zboží a služeb – měří se s pomocí indexů, např. **indexu spotřebitelských cen** – ten poměřuje změny nákladů na nákup domácnosti tzv. spotřebního koše statků a služeb (několik set položek statků a služeb, které spotřebuje průměrná domácnost)
- **TYPY INFLACE;**
  - o **Mírná inflace;** její výše je cca do 10%
  - o **Pádívá inflace;** její výše se pohybuje v desítkách až stovkách – velice negativní dopad na chod ekonomiky
  - o **Hyperinflace;** prostě průser – pohybuje se v tisících i milionech, vede k absolutní dezorganizaci hospodářského života
- **DEFLACE; záporná inflace** – V ČR nejbližší roce 2003
- **DEZINFLACE; je to situace, kdy postupně dochází k snižování tempa inflace, ovšem růst cenové hladiny je stále kladný**
- **STAGFLACE; vysoká inflace a vysoká nezaměstnanost, nějaký šok**

NEZAMĚŠTNANOST

- Pracovní síla je zboží, které lidi nabízejí na trhu práce – **nezaměstnanost je stav trhu práce, kdy je větší nabídka pracovní síly, nežli poptávka**
- Je to stav, kdy určitá část práceschopného, ekonomicky aktivního obyvatelstva nenalézá na trhu práce uplatnění
- Stát někdy poptává spoustu zaměstnanců, aby bojoval s nezaměstnaností, nebo úřady práce, kde eviduje nabídky, nebo nabízí rekvalifikace
- Rozlišujeme dva druhy nezaměstnanosti: **DOBROVOLNÁ** a **NEDOBROVOLNÁ**
- Dobrovolný nezaměstnaný ne jenom, že třeba nechce pracovat, ale třeba nechce pracovat za nabízenou mzdu
- **MÍRA NEZAMĚŠTNANOSTI** – jedná se o podíl nezaměstnaných a zaměstnaných
- **TYPY NEZAMĚŠTNANOSTI;**
  - o **Frikční** – přechod z jednoho zaměstnání do jiného, většinou je pro jednotlivce krátkodobá a je typická pro vyspělejší tržní ekonomiky
  - o **Strukturální** – typická pro hospodářství, kde se stala nějaká technologická změna či změna v důsledku orientace celé ekonomiky – např. horníci v Ostravě – po jejich kvalifikaci zkrátka není zájem

- **Cyklická** – stane se v období, kdy je poptávka nízká vyvolaná krizovou fází hospodářského cyklu
- **Sezonní** – zejména kvůli sezónnímu charakteru některých služeb či výrobků – např. zaměstnanci lyžařských středisek či stavebnictví – závisí na určitém cyklu. Někdy se tato nezaměstnanost řadí pod frikční

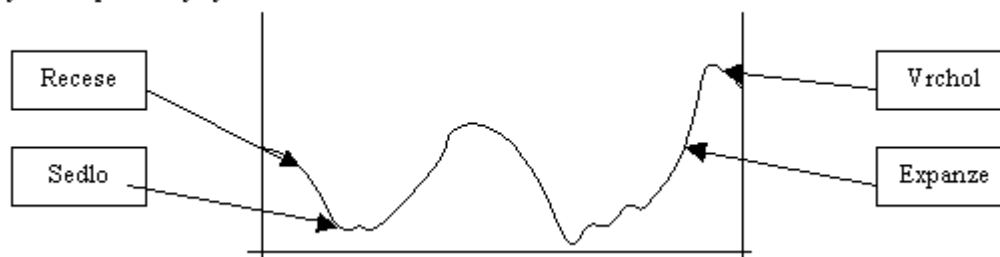
OBCHODNÍ BILANCE

- Vyjadřuje rozdíl mezi vývozem a dovozem zboží a služeb – peněžní vyjádření obchodní bilance označujeme jako **SALDO**
- Saldo obchodní bilance může být **aktivní** (vývoz převyšuje dovoz), **pasivní** (dovoz převyšuje vývoz) anebo **vyrovnaný** (vývoz a dovoz je více méně v rovnováze)

HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS

- HDP je obecně ve většině zemí spíše na vzestupu – avšak to je dlouhodobě, krátkodobě, když se na to podíváme tak dochází k různým poklesům – tyto poklesy můžeme sledovat v rámci hospodářského cyklu
- Cyklus má 4 základní fáze; **EXPANZE, VRCHOL, RECESE A SEDLO**
- **EXPANZE** – v této fázi cyklu roste poptávka rychleji než nabídka, ekonomickým subjektům se daří, nezaměstnanost je nízká a dochází k rychlému rozvoji ekonomiky. Zvyšují se platy, nabídka zboží, spotřeba a zisky, vstupuje HDP
- **VRCHOL** – postupně dochází k převisu nabídky nad poptávkou, firmy produkují vysokým tempem a trh je zahlcen zbožím, poptávka klesá
- **RECESE** – V této fázi cyklu se růst zpomaluje a dochází k poklesu reálného HDP pod potencionální produkt. Ekonomové hovoří o recesi, když reálný HDP klesá po sobě dvou jdoucích čtvrtletích. Dochází k poklesu jak nabídky, tak poptávky a některé firmy propouštějí i zaměstnance. Můžeme pozorovat úsporné chování ekonomických subjektů.
- **Dlouhodobě trvající recesi se říká deprese**
- **SEDLO/DNO** – Situace, kdy firmy minimalizovaly náklady, snížily ceny a sladily nabídku s nízkou poptávkou. Firmy se snaží inovovat a povzbudit poptávku – stabilizace vede k postupnému ozdravení ekonomiky a opětné zlepšení. Bod zvratu

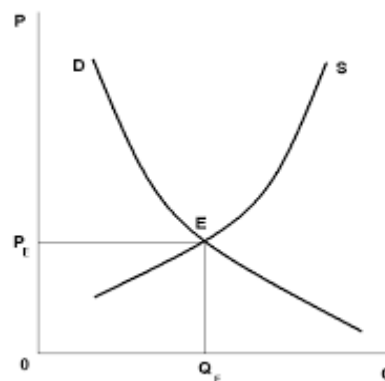
Graf 1: Hospodářský cyklus

TRŽNÍ EKONOMIKA

- Kdysi – Místo, kde dochází ke střetu poptávky a nabídky – dnes se je to trochu abstraktnější „**společenské uspořádání směny**“ – není to nutně fyzický prostor, může to být i online

- Na trhu spolu interagují všechny 3 ekonomické subjekty – domácnosti chtějí uspokojit své potřeby a nabízejí práci, firmy a podniky nabízejí zboží, a stát zasahuje různými způsoby (daně – silnice atd., reguluje monopoly – *zákony chrání hospodářskou soutěž*, nesmí se kupovat zbraně, drogy, otroci atd.; nemůže se obchodovat se vším)
- ZÁJMY KUPUJÍCÍCH A PRODÁVAJÍCÍCH JSOU PROTICHŮDNÉ – dochází k neustálému střetávání – Prodávající chce, co největší zisk, kupující chce, co nejmenší cenu
- **DĚLENÍ TRHU:**
  - o **Trh statků a služeb**
  - o **Trh práce** – domácnosti nabízejí práci
  - o **Trh finanční** – obchoduje se s kapitálem
- Nabídka a poptávka není jenom věc kapitalismu – v dějinách i u prvobytně pospolných společností – pomocí **smlouvání** (nabídka a poptávka; hádají se o to, kolik za co)
- **POPTÁVKA** (D – *demand*) souhrn všech zamýšlených nákupů, které kupující chtějí a mohou uskutečnit za určité ceny
- **NABÍDKA** (S – *supply*) souhrn všech zamýšlených prodejů, které chtějí prodávající uskutečnit za určité ceny
- **CENA** (P – *price*) peněžní částka, kterou je kupující ochoten zaplatit za dané zboží či službu a zároveň za kterou je prodávající ochoten prodat – nalezení rovnovážného bodu (klíčový faktor nabídky a poptávky)
- Střed nabídky s poptávkou (Q množství, P – price, E – *equilibry/rovnováha*, P₀ – rovnovážná cena, Q₀ – poptávka bude uspokojena, rovnovážné množství)
- **Nabídku a poptávku může ovlivňovat hodně faktorů**
  - o Nabídka a poptávka pro dalším zboží, měnící se kupní síla obyvatel
  - o Kultura, tradice spotřebitelského chování
  - o Vstupy státu do tržního mechanismu – stát do tohoto může také zasahovat (např. kouření, drogy; větší daň)
  - o Trendy
  - o Reklama
  - o Krize
  - o **Substitut** – nahrazení zboží něčím jiným
  - o **Komplement** – něco, co se hodně prodává – třeba auta, tak se začne pro to prodávat také hodně komplement – např. benzín, kola...
- Stát taky přijímá práci od lidí – poptává statky a služby (pro armádu něco nakoupí, roušky...), zároveň nabízí placení, mzdy (platí za věci)
- Trh je v rovnováze, pokud na trhu je stejná nabídka jako poptávka – tudíž není přebytek ani nedostatek
- **ELASTICITA A NEPRUŽNOST** – jak citlivě reagují kupující na změnu ceny statku

KONKURENCE

- Neboli hospodářská soutěž – pravidla této hry většinou **upravuje zákon**
- **Konkurenci lze definovat jako soupeření subjektů, které se potkávají na trhu a chtějí dosáhnout nějakých cílů**

FORMY KONKURENCE:

- **Konkurence mezi poptávajícími a nabízejícími** – snaha poptávajících koupit levně x snaha prodávajících prodat draze
- **Konkurence na straně poptávky** – vzniká vzájemným soupeřením poptávajících, kteří chtějí nakoupit za levně – u nedostatku se konkurence na straně poptávky projevuje růstem cen.
- **Konkurence na straně nabídky** – je způsobena soupeřením o nabídku svého zboží – snaha subjektů maximalizovat svoje zisky prodejem produktů za co nejvyšší cenu ale zároveň získat zákazníky, kteří nakupují u ostatních. V dnešní společnosti hodně typický – projevuje se zlepšováním kvality, snižováním cen...

DRUHY KONKURENCE (podle nástrojů)

- **Cenová a necenová konkurence:**
  - o Cenová snižuje ceny, aby ovládla trh a zákazníky ostatních a následně až bude mít trh v rukou může ceny zase zvýšit
  - o Necenová se soustředí na marketing, reklamu, snaha o zlepšování parametrů a kvalitu
- **Dokonalá a nedokonalá konkurence:**
  - o Ideální trh chce pracovat s dokonalou konkurencí
  - o Dokonalá konkurence se děje ve vztahu, kdy na trhu působí dostatečné množství subjektů, produkty jsou stejnorodé a kvalita taky stejná, vstup do odvětví není omezen a všichni mají stejné podmínky vstupu, a nakonec všechny ekonomické subjekty jsou dokonale informovány
  - o Nedokonalá konkurence se projevuje různými způsoby – **monopol, monopolní konkurence, oligopol, smluvní oligopol (kartel)**
  - o **MONOPOL** – subjekt, kdy jediný výrobce tvoří celou nabídku v určitém odvětví – monopolní firma má kontrolu nad prodejní cenou a je omezována pouze koupěschopností spotřebitelů. Monopol hodně omezuje schopnost vstupovat do odvětví jiným.
  - o **OLIGOPOL** – Je mnohem častější, než monopol – jedná se o malé množství firem, které kontroluje nabídku určitého odvětví. Někdy mohou mít tyto firmy nepsanou dohodu a udržovat zboží na nějaké ceně.
  - o **KARTEL (smluvní oligopol)** – je stav kdy oligopole mají smlouvu podle které fungují – minimální cena, počet vyrobených výrobků – je to stav velice nežádoucí a existuje spousta zákonů proti kartelům.
  - o **MONOPOLNÍ KONKURENCE** – malé nebo středně velké firmy na trhu – mají dokonalou konkurenci až na fakt, že nabízejí odlišené věci – zákazník si vybírá podle vlastností a cen.

PODNIKÁNÍ

- § 420 OBČANSKÝ ZÁKONÍK – *kdo samostatně vykonává na vlastní účet a zodpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem zisku, je považován za podnikatele.*
- ZNAKY PODNIKÁNÍ: soustavnost, samostatnost, odpovědnost, snaha o zisk

- Podnikání je upraveno v rámci **obchodního a občanského práva**
- Hlavním pramenem obchodního práva je – **zákon o obchodník korporacích ZOK a nový občanský zákoník NOZ**
- **ZOK upravuje jednotlivé typy obchodních společností a družstvo**
- **NOZ se zabývá obchodně závazkovými vztahy (kupní smlouvy, smlouvy o dílo, smlouva o tichém společenství)**
- Mezi prameny obchodního práva se také řadí: živnostenský zákon, zákon o ochraně hosp. soutěže a další
- **FRANŠÍZING** – firmy jako McDonald, udělení licence užívat obchodní značku

OBCHODNÍ KORPORACE

- **Podle NOZ si společenství osob vytváří korporaci, jako právnickou osobu**
- ZOK vymezuje obchodní korporace – obchodní společnosti a družstva
- Obchodní korporace může sloužit k podnikání nebo ke správě majetku – korporace se zakládá smlouvou – veřejnou listinou

TYPY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ:

Parametr	Osobní společnosti		Kapitálové společnosti	
	Veřejná obchodní společnost	Komanditní společnost	Akciová společnost	Společnost s ručením omezeným
Základní kapitál	není stanoven	není stanoven	2 000 000 Kč nebo 80 000 EUR	1 Kč
Min. počet zakladatelů	2	2 (1 komplementář a 1 komanditista)	1	1
Nejvyšší orgán	není	všichni společníci	valná hromada	valná hromada
Statutární orgán	1 nebo více společníků	1 nebo více společníků	správní rada (monistický systém) nebo představenstvo (dualistický systém)	1 nebo více jednatelů
Ručení	všichni společně a nerozdílně celým svým majetkem	komplementář celým majetkem, komanditista do výše vkladu nebo komanditní sumy	společníci neručí za závazky společnosti	do výše nesplaceného vkladu ZK společnosti

DRUŽSTVO

- **Družstva jsou společenstvím neuzavřeného počtu osob založenými za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů**
- Existují družstva: výrobní, Stavební, zemědělská, bytová, spotřební (obchodní)
- Všechny typy družstev však provozují podnikatelskou činnost, kterou získávají prostředky pro další činnosti. Rozdíl je dán tím, co je hlavní činností družstva

- Vstup do družstva – většinou nějaký poplatek

ŽIVNOST

- Je druhem podnikatelské činnosti, jež je upravena živnostenským zákonem
- **Živnostníkem se může stát každá osoba starší 18 let, která má způsobilost k právním úkonům** – pro nějaké živnosti musejí živnostníci splňovat zvláštní podmínky
- Zákon ale vymezuje i řadu povolání, která živností nejsou – lékař, notář, zemědělec, školy...
- ŽIVNOST SE PROKAZUJE;
  - o **živnostenským listem u ohlašovacích živností**; ohlašovací živnosti mohou být provozovány při splnění určitých podmínek a po jejich ohlášení živnostenskému úřadu. Dělí se na a) **volné** – pro jejich vykonávání nejsou stanoveny žádné zvláštní podmínky b) **řemeslné** – k jejich výkonu je potřeba praxe v oboru, vyučení v oboru (kadeřník, zámečnick...) c) **vázané** – odborné způsobilosti vyžadující odbornou zkoušku – autoškola, průvodce, projektování a provádění staveb...)
  - o **koncesní listinou u koncesovaných živností**; lze provozovat až pro udělení koncese. Jedná se např. o poskytování telekomunikačních služeb, taxislužby, směnárenskou činnost a od roku 2014 i prodej alkoholu (kvůli metanolové aféře z roku 2012)

PENÍZE A BANKOVNICTVÍ

- peníze slouží jako prostředek směny
- **VLASTNOSTI PENĚZ DNES:**
  - o **Standardizovaná kvalita a velikost** – kdysi se třeba platilo plátnem a kvalita ani velikost nebyla úplně standardizovaná – kdysi dva kusy dobytka nebyly třeba stejně velcí – byly to prostě dvě krávy (to, že jedna byla trochu menší bylo jedno)
  - o **Uchování vlastností/hodnot v čase** – můžeme své bohatství uchovávat třeba i po generace – v minulosti toto nešlo vždycky – dobytek umřel, plátno sežrali moli
  - o **Použitelnost při hrazení malých částek** – kdysi nešlo třeba kupovat malé množství věcí – chtěli jsme třeba jedno mlíko, ale měli jsme jenom kožešinu, kterou bychom za toto mohli vyměnit – nemohli jsme tu kožešinu rozsekat na menší části, jelikož by ztratila svoji hodnotu
- **DRUHY PENĚZ V HISTORII:**
  - o Již zmiňované **komoditní peníze** – forma nějakého majetku (kráva, kožešina, plátno...), barterový obchod – směna zboží nebo služeb za jiné služby či zboží
  - o **Peníze metalické** – zlato atd. – NEJSOU TO JEŠTĚ MINCE
  - o **Peníze mincovní z drahých kovů**, později z odolných kovů – **fiat money**
  - o **Bankovní peníze** – do Evropy dovezené za renesance Marcem Polem. Vznik zejména díky rozvoji bank – první banky zakládali židé (já slyšela, že kováři) – uchovávali zlato a za to vystavili papír, že to zlato někdo má. Většinou tedy tyto bankovky byly kryté
  - o **Peníze žirové** – peníze uložené na účtech – forma zápisu na bankovních účtech

MĚNOVÝ KURZ A MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ SYSTÉM

- měnový kurz vyjadřuje cenu jednotky jedné země k měnovým jednotkám jiné země

- **měna národní** – např. měna Česka
- **měna národnostní** – např. euro
- **MĚNOVÝ KURZ**
  - o PEVNÝ KURZ – nominální hodnota jedné měny je fixně stanovena v poměru k nějaké velice stabilní jiné měně
  - o POHYBLIVÝ NEBOLI PLOVOUCÍ KURZ – je určován nabídkou a poptávkou na devizových trzích
- Původně se měnový kurz orientoval podle zlata, později se to změnilo na americký dolar podle **Brettonwoodského systému**
- **MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND** – fond (pod OSN), který pomocí půjček udržuje stabilitu hospodářství států
- **Dneska je měnový kurz ovládán nabídkou a poptávkou** – toto je ovlivňováno na měnových trzích, když jsou moc velké výkyvy tak to kontrolují národní banky
- Jestliže se hodnota měny zvyšuje tak dochází k jejímu **znehodnocování** (depreciace) – klesá po ní poptávka, jestliže se cena snižuje tak dochází k **zhodnocování** (apreciaci)
- **TERMÍN REVALVACE A DEVALVACE** – změna oficiálního kurzu domácí měny
  - o **REVALVACE** – Navýšení nominálního (úředně stanoveného) měnového kurzu jedné měny vůči ostatním měnám v systému fixních kurzů – jedná se o administrativní pohyb kurzu měny často vynucený okolnostmi. Původně zvýšení zlatého obsahu (krytí) měnové jednotky.
  - o Opak je **DEVALVACE** – znehodnocení – pokles domácí měny vůči ostatním měnám
  - o Z pravidla se stát schyluje k devalvaci, když je obchodní bilance pasivní

BANKOVNÍ SOUSTAVA

- Soustava finančních institucí, které se starají o bankovní operace, banka = truhla
- Většinou mají dva stupně, a to **centrální národní banka** a za druhé **komerční banky** – dále také specializované finanční ústavy (spořitelny, investiční a hypoteční banky)

CENTRÁLNÍ NÁRODNÍ BANKA (ČNB)

- Jedná se o servis státní poklady, ale na státu je víceméně nezávislá
- Má mandatorní výdaje (důchody, platy státních zaměstnanců (tabulkové)
- **Emitují – vydávají peníze**
- Reguluje nabídku peněz a stará se o podmínky k poskytování úvěrů
- Pečuje o stabilitu měny, reguluje inflaci
- **Dohlíží nad činností komerčních bank**
- Jejím nejvyšším orgánem je **bankovní rada České národní banky** – bankovní rada je sedmičlenná – jejími členy jsou **guvernér ČNB, dva viceguvernéři a 4 členové**. Všechny členy bankovní rady jmenuje **prezident na dobu šesti let** – s tímto povoláním nemohou do vlády, zákonodárných orgánů a kontrolních orgánů jiných bank.

KOMERČNÍ BANKY

- Jedná se o akciovky, soukromé firmy, a proto se snaží o maximalizaci užítku
- Za jejich služby chtějí nějaké peníze – např. ochrana peněz na účtu, půjčení peněz
- V zásadě je tedy **zisk bank** dosažen **z úrokového rozpětí** (úroky přijaté mínus úroky vydané) a z poplatků za služby.
- **TYPY OPRERACÍ:**

- **Pasivní** – banka zde působí v pozici dlužníka. To znamená, že shromažďuje vklady na vkladní knížky nebo na účty nebo vydává dluhopisy a bankovní certifikáty. (*Koliáš říkal, že to sice znamená jako ochrana peněz na účtu třeba, ale nikde to takhle nepíšou*)
- **Aktivní** – banka zde působí v pozici věřitele. Poskytuje úvěry, investuje do nákupů a prodejů cenných papírů. Jednoduše řečeno dává peníze z ruky.
- **Neutrální** – banka nepůsobí ani na pozici dlužníka ani na pozici věřitele. Účtuje si poplatky za poskytované služby, vedení účtu, poradenské a konzultační činnosti, pronájem schránky přímo v bance na úschovu cenností.

CENNÉ PAPIRY

- Jedná se o určitý peněžní/majetkový nárok vlastníka listiny (**komitenta**) vůči tomu, kdo cenný papír vystavil (**emitent**)
- Existují různé druhy:
  - **LISTINNÉ CENNÉ PAPIRY** (směnky a šeky – podoba listiny), **ZAKNIHOVANÉ CENNÉ PAPIRY** (existují jenom v elektronické podobě)
  - **CENNÉ PAPIRY ÚVĚROVÉ** (jedná se o závazek emitenta vůči majiteli cenných papírů – např. hypotéka), **CENNÉ PAPIRY MAJETKOVÉ** (podílové listy – komitent má právo na nějaký omezený kus majetku emitenta; např. akcie)
- **DLUHOPISY**; papíry dlužnického charakteru – jejich držitel (věřitel) může požadovat splacení částky a úroků po dlužníkovi. Typickým příkladem jsou např. **státní dluhopisy, nebo hypoteční zástavní listy** (které může vydávat jenom banka – kryté zástavním právem na nemovitost, která je v hypotéce). Máme dluhopisy krátkodobé (do jednoho roku), střednědobé (do 10 let) a dlouhodobé.
- **AKCIE**; jedná se o druh cenných papírů, které vlastní akcionář – vlastní nějakou část majetku společnosti, opravňují vlastníka vykonávat práva společníka akciové společnosti (může se účastnit valné hromady...). Akcionář má právo na **dividendu** – peněžní výdělek – je ovlivněn tím, jak moc se hospodářsky firmě daří a kolik akcií je drženo
- **SMĚNKY**; jsou to cenné papíry, které určují nějaký závazek dlužníka vůči držiteli – mohou být napsané na jakémkoliv papíře, ale musejí mít nějakou formu
- **ŠEKY**; jedná se o cenný papír, který poručuje bance vyplatit držiteli nějakou peněžní částku

BURZA

- Burza je specifická, zvláštní instituce – jedná se o místo, kde se ve stejný čas odehrává prodej nějakého stejného produktu
- Máme několik typů burz: **BURZA KOMODITNÍ** – prodej komodit (čaj, káva, obrazy), **BURZA PENĚŽNÍ** – cenné papíry, **BURZA SLUŽEBNÍ** – lodního prostoru (místo na dopravní lodi)
- Většina obchodníků se snaží o **spekulace** (odhadnout vývoj burzy) – na tomto se dá dost vydělat – koupit komoditu, když je zrovna levná a prodat ji, když je drahá

OSOBNÍ FINANCE

- finanční trhy poskytují různé řešení typických problémů: **nedostatek a přebytek volných finančních prostředků**

- **Úrok je odměna věřitele za zapůjčené finanční prostředky**, a tvoří nejvýznamnější část celkových nákladů na úvěr. Výše úroků se vyjadřuje úrokovou sazbou, nejčastěji v procentech za rok.
- ZHODNOCENÍ VOLNÝCH PROSTŘEDKŮ:
  - o **Termínovaný vklad**; je zvláštní druh spořicího účtu, který slouží ke garantovanému zúročení vložených finančních prostředků. Na rozdíl od klasického spořicího účtu si klient termínovaný vklad sjednává na předem danou dobu a s pevnou úrokovou sazbou po celé období trvání vkladu.
  - o **Spoření**; spočívá v pravidelném ukládání finančních prostředků na účet specifických podmínek – např. stavební spoření
  - o **Nákup specifických komodit**; např. zlata, nemovitostí, uměleckých děl – nedochází k znehodnocování v čase
- SNAHY ZÍSKÁNÍ FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ K ÚHRADĚ SPLATNÝCH ZÁVAZKŮ:
  - o **Spotřebitelský úvěr**; druh půjčky fyzické osobě, není určen k podnikatelské činnosti. Často požadují ručení další osoby a výše se pohybuje kolem 20k – 100k
  - o **Hypotéka**; je dlouhodobý účelový úvěr zajištěný nemovitostí. Existuje druh tzv. americká hypotéka – prostředky mohou být použity na jiný účel – koupě automobilu – ale ručí se na zástavou nemovitosti.
  - o **Splátkový prodej**; zákazník při koupi věci „na splátky“ zaplatí pouze část ceny – zbytek ceny hradí v pravidelných splátkách. Majitelem věci se stává ihned.
  - o **Leasing**; je možné označit jako dočasný nájem pořizované věci od leasingové společnosti, která danou věc koupila. Leasingová společnost komoditu koupí a vlastnictví se předá na zákazníka, až když splatí splátky nebo to předčasně koupí.

STÁT A EKONOMIKA

PROČ ZASAHUJE STÁT?

1. **ZAJIŠŤUJE LEGÁLNOST (ZÁKONY)** – pravidla hospodářské soutěže, upravuje vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, zasahuje do podnikání
- **Externality** – záležitost legální, ale i morální – papír z papírny má cenu, do které se promítla cena zaměstnanců, papíru, výroby... - nepromítlo se tam to, že do řeky výrobou vypouští bordel, a to zabíjí bordel, nebo uhelné elektrárny (externality negativně ovlivňují třeba životní prostředí) – stát je za to zkašné. Stát vystoupí a tyto škody požaduje, jinak by je nikdo nezohledňoval. Nemusí být jenom negativní, může být i pozitivní (např. turismus, včelař – místním sadařům pomáhá) – u těch pozitivních stát úplně už nevyplácí peníze navíc.
2. **REGULUJE TRH POMOCÍ CENTRÁLNÍ BANKY** – V ČR (CNB), bojuje s inflací, ovlivňuje hodnotu měny

BOJ PROTI INFLACI

- **Zvýšení úrokové sazby** – CNB půjčuje komerčním bankám pod určitým úrokem (když zvýší úrok, tak zákazníci komerčních bank nebudou chtít tolik půjčky a hypotéky)
- **Vydávání dluhopisů** – stát vydá dluhopisy, které se vztahují k aktuální inflaci (stát vyplatí majitelům dluhopisů peníze, podle toho o kolik inflace vzrostla)
- 3. **VÝBĚR DANÍ** – forma příjmu státu

4. **NABÍDKA PRÁCE** – stát, aby snižoval míru nezaměstnanosti – evidence nabídek práce, dotační programy...

STÁTNÍ ROZPOČET

- Finanční plán všech finančních prostředků státu – většinou na jeden rok, spravuje ho ČNB
- Má podobu zákona, jeho organizaci mají na starosti vládní orgány – dosahování cílů státního rozpočtu označujeme jako **fiskální (rozpočtovou) politiku**
- Rozpočet se snaží o bilanci mezi příjmy a výdaji:
  - o **PŘÍJMY**: daně, cla, poplatky, sociální zabezpečení
  - o **VÝDAJE**: mandatorní výdaje, nákup statků a služeb, sociální zabezpečení, zdravotnictví (transferové platby – v podstatě soc, zdrav, škol... - v rámci státního rozpočtu)
- **PODLE VÝŠI PŘÍJMŮ ROZLIŠUJEME**:
  - o **VYROVNANÝ ROZPOČET** (Příjmy stejné jako výdaje)
  - o **PŘEBYTKOVÝ ROZPOČET** (Příjmy > Výdaje)
  - o **SCHODKOVÝ ROZPOČET** (Příjmy < Výdaje)
- Pokud je stát v schodkovém rozpočtu, tak musí vydávat státní dluhopisy, aby to vyrovnal – pokud je dlouhodobě v **deficitu** tak vzniká **státní dluh**

DAŇOVÝ SYSTÉM

- Stěžejní položka příjmu státu
- **DRUHY**:
  - o **Progresivní** – s rostoucími příjmy, roste míra zdanění
  - o **Regresivní** – s rostoucími příjmy, klesá míra zdanění
  - o **Proporcionální** – s rostoucími příjmy se míra zdanění nemění
- Povinná a nevratná platba – platí fyzické a právnické osoby
- **FUNKCE**:
  - o **fiskální** – naplnění státního rozpočtu
  - o **redistribuční** – zvyšování příjmů chudším prostřednictvím vyšších výběrů daní od bohatších
  - o **stabilizační** – zmírňuje cyklické ekonomické výkyvy
- **TYPY**:
  - o **Přímé** – část peněz poplatníka na základě majetkových poměrů (daň z příjmu 15% – progresivní X rovná, silniční daň, dědická daň, daň z nemovitosti)
  - o **Nepřímé** – zahrnutý v ceně statků a služeb (spotřební daň, ekologická daň, DPH – snížení podle typu zboží – zlato 0%)
- V ČR také platíme zdravotní pojištění (4,5% zaměstnanec + 9% zaměstnavatel) a sociální pojištění (6,5% zaměstnanec a 25% zaměstnavatel)
- Osoby samostatně výdělečně činné platí sociální a zdravotní pojištění v rámci povinných odvodů.
- Hrubá mzda (před zdaněním), čistá mzda (po zdanění)
- **DAŇOVÁ SVOBODA** – den v roce, kdy lidé konečně začnou vydělávat na sebe a ne na daně

DŮCHODOVÝ SYSTÉM

- Veřejně spravovaný systém podílející se na odstranění chudoby

- Postaven na 2 pilířích:
  - o **Důchodové pojištění** – povinné pro každého občana ČR, odvádí se přímo z platu/mzdy 28 % - zaměstnanci 6,5 %, zaměstnavatel 21,5 %, osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) odvádí celou tuto částku samy
  - o **Doplňkové penzijní spoření** – funguje na principu účastnických fondů a je dobrovolné, výhodou státní příspěvek a volitelnost fondu podle míry rizika
- **Valorizace důchodů:** Zvyšování důchodů v %, vždy k 1. lednu. Zákon stanovuje minimum ve výši růstu cen (inflace) + 1/2 růstu reálných mezd.

PRIVATIZACE Václav Klaus, Tomáš Ježek

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA A FUNKCE CENTRÁLNÍ BANKY

HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

- Odráží přístup státu k ekonomice své země
- Jedná se o určitou soustavu pravidel a opatření, jimž usměrňují vývoj ekonomiky a díky jimž dosahují cílů
- Stát zasahuje do politiky v případě, že potřebuje ekonomiku nějak napravit – např. příliš velká nezaměstnanost, míra inflace, pasivní obchodní bilance atd.
- Existují různé typy **makroekonomických stabilizačních opatření:**
  - o **ROZPOČTOVÁ (FISKÁLNÍ) POLITIKA** – stará se o státní rozpočet – hlavními nástroji jsou daně a výdaje – investice atd.
  - o **MONETÁRNÍ (PENĚŽNÍ, ÚVĚROVÁ) POLITIKA** – snaží se o stabilizaci kupní síly peněz – uskutečňuje ji ČNB a stará se o věci jako úvěry, množství peněz v ekonomice.
  - o **DŮCHODOVÁ POLITIKA** – zaměřená na stabilizaci cenové hladiny nominálních mezd, zisků a cen. Nastavuje např. tabulkové platy státních zaměstnanců atd. – orientují se podle inflace.
  - o **ZAHRANIČNÍ OBCHODNÍ POLITIKA** – usiluje o regulaci zahraničního obchodu – např. cla, nebo stanovení maximálního množství dováženého zboží. **PROTEKCIONISTICKÁ** (snaha ochránit vnitřní trh), **LIBERÁLNÍ** (snaha odstranit zábrany pro zahraniční trh)

KONCEPCE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY noch einmal

KEYNESIÁNSKÁ

- Základním hybatelem hospodářství, resp. Lékem na krizi je správná fiskální politika
- Řízené tržní hospodářství
- Ekonomika musí být trochu regulovaná – stát do ní vstupuje a snaží se udávat nějaká pravidla
- **NEW DEAL** – ekonomika za velké hospodářské krize, stát dělal zakázky lidem, aby se tato ekonomika udržela – silnější stát; redistribuce důchodů, investice do veřejné sféry, takovéto zakázky dělal i Hitler
- **Stát si neumí poradit s krizí** – je třeba zasáhnout, když domácnosti chudnou a podniky nemají peníze – tak logicky musí zasáhnout stát (může zasáhnout přes poptávku – dát lidem práci, nechat vyrobit toto a tamto)

NEOLIBERÁLNÍ

- Stát má zasahovat do ekonomie co nejméně – **Laissez fairel** – nechat plynout; podniky a lidé se vždy nějak domluví (stát by měl nejméně danit, žádná velká ministerstva)
- Neviditelná ruka trhu bude regulovat věci sama – trh se kryplí regulací a pak to není tak efektivní
- Neoliberální proud často označuje Keynesiánství za komunistický proud
- Hodně *USA*; velice neoliberální, všechno musí být privatizované a soukromé – velká oslava volné ruky trhu (zdravotní pojištění je čistě věc, která je soukromá, skoro nic není státní), dále např. *Margaret Thatcher*
- **Soukromníci toto zajistí nejlíp** – jsou poháněni svým vlastním ziskem

CENTRÁLNÍ BANKA

- Vykonává především monetární hospodářskou politiku státu
- Reguluje nabídku peněz, podmínky poskytování úvěrů, pečuje o stabilitu měny a vykonává dozor nad komerčními bankami
- **v česku ČNB – ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA**
- spravuje **rezervy** (zlato, dluhopisy, devizové rezervy – euro, dolar), kterými je kryta domácí měna, a **emituje** hlavní objem domácí měny – měnovou bázi
- vydává nejprve peníze jako **zápisové (bezhotovostní) – na účtech bank**, a následně je vyměňuje na bankovky a mince (což může dělat jenom ČNB)
- v polovině minulého století spousta lidí zastávalo názor, že centrální banka může zpomalovat a zrychlovat ekonomiku pomocí monetární politiky a tím eliminovat cyklické výkyvy – toto není úplně pravda a dneska, zhruba od 80. let minulého století se cb omezila spíše na **kontrolování inflace a kurzového režimu**

CENTRÁLNÍ BANKA PŮSOBÍ NA EKONOMIKU PROSTŘEDNICTVÍM:

1) ÚROKOVÉ ZASBY:

- **NÁSTROJE:** Centrální banka vyhláší svou **základní sazbu** – za kterou půjčují ostatním komerčním bankám
- **MECHANISMUS:** změna základní sazby vyvolá posun cenové hladiny pro všechny – např. při zvýšení se trh zklidní (toto se používá u vysoké inflace) – lidé si nebudou tolik půjčovat peníze – a při snížení můžeme pozorovat rozbíhání aktivity zejména investic atd.
- **CÍL:** jejich cílem je regulovat inflaci – udržet ji mezi 0% - 2% a podpora investičních aktivit

2) KURZ DOMÁCÍ MĚNY VŮČI ZAHRANIČNÍM MĚNÁM:

- **NÁSTROJE:** centrální banka působí nákupem cizí měny za domácí měnu nebo prodejem cizí měny za domácí měnu
- **MECHANISMUS:** banka vytváří poptávku po cizí měně nebo nabídku cizí měny na trhu – nakoupené cizí měny (euro) jsou uloženy do tzv. **devizových rezerv**
- Zásahy centrální banky vytvářejí jeden ze tří **kurzových režimů:**
  - o **ŘÍZENÝ PLOVOUCÍ KURZ:** dochází k příležitostnému zmírňování výkyvů kurzu – např. nějaká velká firma chce koupit nějaký podnik a přijde na trh na devizový trh s velkým balíkem euro – koruna začne posilovat, a proto se ČNB rozhodne toto posilování zbrzdit nebo eliminovat

- FIXNÍ (PEVNÝ) KURZ: kurz naší měny oproti nějaké měně zahraniční – stabilní měně
- VOLNĚ PLOVOUCÍ KURZ: existuje všude tam, kde centrální banka nezasahuje vůbec
- **CÍL:** zmírnění kurzových výkyvů, zvýhodnění exportu, eliminace kurzových rizik pro podnikatele, příprava na přijetí společné měny